

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานผ่านหนังสือการ์ตูนหนูหิ่นอินเตอร์ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย” นี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการการศึกษา คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเภทเนื้อหาเชิงวัฒนธรรม

ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ตัวบท (textual Analysis) ของการ์ตูนเพื่อศึกษาการถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานที่นำเสนอในหนังสือการ์ตูนหนูหิ่นอินเตอร์ ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เขียนมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ตัวบทโดยใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อย

ส่วนที่ 3 ผู้วิจัยนำวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อวิเคราะห์การตีความของผู้รับสาร ระหว่างผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสานกับผู้อยู่นอกวัฒนธรรมอีสาน ทั้งนี้การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยของงานวิจัย มีดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงวัฒนธรรมอีสาน ที่นำเสนอในหนังสือการ์ตูนหนูหิ่นอินเตอร์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ หนังสือการ์ตูนหนูหิ่นอินเตอร์ ตอนหนูหิ่นวไรต์วิดีแห่งตะวันออก (เจียงเหนือ) จากการ์ตูนรวมเล่มที่จัดพิมพ์ออกมาใหม่ทั้งหมด 5 เล่ม ในชื่อ “หนูหิ่นอินโนนินแห่” มีทั้งหมด 84 ตอน ซึ่งเป็นตอนที่เล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตของตัวเอกในวัยเด็ก โดยถือเป็นจุดเด่นในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานผ่านตัวการ์ตูนที่ผู้ศึกษาสนใจ โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาประชากรทั้งหมด คือมีทั้งสิ้น 84 ตอน ซึ่งชื่อตอนดังต่อไปนี้

เล่มที่ 1	1. ชื่อนี้มีความหมาย	2. ของฝากจาก กทม.
	3. เสื่อกันหนาว	4. ก้างปลาคาบค

	5. อ้ายจี้หล่อ	6. แม่ใหญ่ผม
	7. คีลปินโนนหินแห่	8. สุดหล่อ ณ โนนหินแห่
	9. บั้งตังอีฟ่อ	10. คุณแม่ขา ปูน้อยหนีบมือ
	11. เห็นระเริง	12. บักกีก
	13. เกศสยอง	14. ผู้ใหญ่สังข์
เล่มที่ 2	15. ครูคำสิงห์	16. น้องควาย
	17. ข้าวหลามอีแม่	18. ข้าวโป่งแม่ใหญ่อ้อ
	19. ลาบเทา	20. บักมี
	21. หน่อไม้ส้มอีแม่	22. โนนหินแห่ ชิงกิ่ง คอนเทสต์
	23. อ่อมไก่	24. สับหัวแลง
	25. ชี้กะบองแลกช้าง	26. ข้าวเม่า
	27. ชี้อลอดหนัง เอ็ดหยังก็แซบ	28. อ้ายน้อยดากแอก
	29. หมาวัว	30. หมกฮวก
	31. ผักหวาน	
เล่มที่ 3	32. หนูหินหาย	33. น้ำแกงมาแล้ว
	34. ท้องร่วง	35. หนูหิน หาบน้ำ
	36. บ้ายบายอ้ายน้อย	37. บักอีแอ๊ด
	38. นั่งด่อนเด็กเผือก	39. รุ่งกินน้ำ
	40. ผู้บ่าวเฒ่า	41. ฟ่อนวลบาร์เบอร์ 1
	42. ฟ่อนวลบาร์เบอร์ 2	43. อีฟ่อ ยอดพรวนปลา
	44. บักขามจ้ำแจ่ว	45. แมงแคง..กบักค้อ
	46. ก้อยกบ	47. กบเดือนกิน
	48. งูสิง	
เล่มที่ 4	49. ลาบปลาตุก	50. หนูเหียนคิงฮ้อน
	51. หมากฝาทรง	52. แมงหิ้งห้อย
	53. เสียมเหียน	54. นั่งปลาช่อใส่ผักอีหล่า
	55. ชุ่มแห	56. แมงละง่า
	57. ต้นไม้ในทุ่งนา	58. เอาไปโผด
	59. บักหีบ	60. ซกเล็ก
	61. ฟากป่าบักเยา	62. ปลาหลด เบ็ดเผือก

63. เกี้ยวข้าว ฟาดข้าว ลมหนาว นอนซุ่ม	64. ว่าวสูง
65. หนูเห็นกล่อมหนูเหียน	66. ดอนคิง สิงห์หมัดสัง
เล่มที่ 5 67. บุญบังไฟ	68. ถังโปง
69. บะหมี่ ต้มยำกุ้ง	70. แฉ่งอีหม่น
71. กะปอม	72. กระดังฝัดข้าว
73. ไหล่อกกับอีฟ่อ	74. หมอนขีด
75. ยายกา หัตถศาสตร์	76. บั้ง
77. บักเปิดหัวเป	78. ส้มผักกาดหิน
79. บักบวบ อ่อมไก่	80. จีโปม
81. อีตุ๋ตายน้า	82. บักม่วงน้อย ยัดโบก
83. สายแห่และบักมูม	84. หน่อไม้เซียงไฟ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเนื้อหาวัฒนธรรมอีสานในหนังสือการ์ตูนหนูเห็นอินเตอร์ครั้งนี้ ใช้การทำตารางลงรหัส (Coding sheet) เพื่อบันทึกการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมซึ่งนับเป็นจำนวนครั้ง

ตารางที่ 3.1

การลงรหัสของการวิเคราะห์ประเภทเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมอีสาน

ชื่อ ตอน	ประเภทวัฒนธรรม									
	ศิลปะ		มนุษยศาสตร์		การช่างฝีมือ		กีฬาและ นันทนาการ		คหกรรมศิลป์	
	ด้าน	ความถี่	ด้าน	ความถี่	ด้าน	ความถี่	ด้าน	ความถี่	ด้าน	ความถี่
	ภาษา		ขนบธรรมเนียม ประเพณี		การเย็บปัก ถักร้อย		การละเล่น		ความรู้เรื่องอาหาร	
	ดนตรี		คุณธรรม		การทอผ้า		มวยไทย		การประกอบ อาหาร	
	พิธีกรรม		ศาสนา		การจักสาน				เสื้อผ้าและการ แต่งกาย	
			การปกครอง						บ้านและการดูแล บ้าน	
									ยาและการใช้ยา	
									การอบรมดูแลเด็ก	
									การรู้จักประกอบ อาชีพ	

หน่วยที่ใช้ในการศึกษา

หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) พิจารณาจากเนื้อหาของการ์ตูนที่นำเสนอในหนังสือการ์ตูนโดยให้ประเภทของวัฒนธรรมนั้น เป็น 1 คะแนน ดังนั้นคะแนนในส่วนนี้อาจมีมากกว่า 1 คะแนน ในแต่ละตอน โดยการวิเคราะห์ประเภทเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมอีสาน แบ่งเป็น

1. เนื้อหาประเภทศิลปะ แบ่งเป็น

1.1 ด้านภาษาอีสาน หมายถึง ถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในกรอบการ์ตูนเพื่อสื่อความหมายของกลุ่มชนชาวอีสาน ซึ่งภาษาที่ถือว่าเป็นภาษาอีสาน คือ ภาษาลาวซึ่งเป็นภาษาพูดในภาคอีสานและในประเทศลาว โดยมีคำศัพท์และการออกเสียงแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน เช่น เอือน (เรือน) หง่า (กิ่งไม้) ฯลฯ

1.2 ด้านดนตรี หมายถึง เครื่องบรรเลงประจำท้องถิ่นของชาวอีสาน โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1.2.1 ประเภทดีด คือเครื่องดนตรีที่มีสายใช้ดีด ได้แก่ พิณ

1.2.2 ประเภทสี คือเครื่องดนตรีที่มีสายสีด้วยคันชัก ได้แก่ ซอ

1.2.3 ประเภทตีดำเนินทำนอง หรือประเภทเคาะมีลักษณะคล้ายระนาด ได้แก่ โปงลาง

1.2.4 ประเภทเป่า เช่น หิน โกลีหรือจ้องหนอง โหวด แคน

1.2.5 ประเภทประกอบจังหวะ เช่น หมากกับแก้ม(กรับ) ฉิ่ง ฉาบ ส้อง พังฮาด (ม้าฮ่อ)

1.3 ด้านพ็อนรำ หมายถึง การพ็อนรำอันเกิดจากความรู้สึกของชนธรรมดาสามัญ โดยไม่ต้องมีการฝึกหัดหรือมีก็เพียงเล็กน้อย เต็มไปด้วยความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา

2. เนื้อหาประเภทมนุษยศาสตร์ คือ

2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน หมายถึง สิ่งที่ชาวอีสานปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานจนกลายเป็นระเบียบแบบแผนสืบต่อกันมา สำหรับการศึกษในครั้งนี้ ได้แบ่งประเพณีของชาวอีสาน ออกเป็น 2 แบบ คือ

2.1.1 ประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีชีวิต ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับกิจกรรมของบุคคลเช่น ประเพณีการเกิด การสู่ขวัญ ฯลฯ

2.1.2 ประเพณีสังคม เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมและชุมชน ซึ่งประเพณีหลักเดิมของชาวอีสาน คือ “ฮีตสิบสอง” เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ฯลฯ

2.2 ด้านคุณธรรม หมายถึง ลักษณะความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจหรือสภาพของคุณงามความดีภายในบุคคล ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีใจที่เป็นสุข คือ ใจที่มีแต่จะให้ ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้ยึดหลักเกณฑ์จาก หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2521 ที่กล่าวถึงคุณธรรม 30 ประการ ได้แก่

- ความเมตตากรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขเป็นการแสดงความหวังดีอันบริสุทธิ์ต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โดยทั่วหน้ากัน ความสงสารความปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์

- ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว หมายถึง ความรู้สึกละอายใจตนเองในการที่จะกระทำสิ่งไม่ดี

- ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านศาสนา หมายถึง ลักษณะของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา

- การรักษาคำพูด หมายถึง การรับผิดชอบต่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ผู้อื่น
- ความอิจฉา หมายถึง การเห็นคนอื่นได้ดีแล้วไม่พอใจ อยากจะมีหรือได้

อย่างคนอื่นบ้าง

- การปกครอง หมายถึง ลักษณะการแบ่งเขตพื้นที่ในการปกครองและการแสดงออกของอำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแล

3. เนื้อหาประเภทการช่างฝีมือ หมายถึง งานที่ใช้ทักษะด้านหัตถกรรมของชาวอีสาน เช่น การทอผ้า การจักสาน

4. เนื้อหาประเภทกีฬาและนันทนาการ คือ การละเล่น ซึ่งหมายถึง การเล่นที่เป็นประเพณีนิยมในท้องถิ่นอีสาน เป็นกิจกรรมที่เล่น สืบทอดกันมาในท้องถิ่นแต่ครั้งบรรพบุรุษมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและผ่อนคลายความเคร่งเครียด

5. เนื้อหาประเภทคหกรรมศิลป์ แบ่งเป็น

5.1 ด้านความรู้เรื่องอาหาร ซึ่งหมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารในท้องถิ่นอีสานซึ่งอาจจะได้มาจากการสืบทอดหรือการสืบทอดบอกต่อๆ กันมา เช่น ความรู้เรื่องเห็ดต่างๆ ที่สามารถนำมาประกอบอาหารได้

5.2 ด้านการประกอบอาหาร หมายถึง การทำหรือปรุงแต่งอาหารเพื่อการบริโภคของภาคอีสาน เช่น การลาบ ก้อย อ่อม หมก ฯลฯ

5.3 ด้านเสื้อผ้าและการแต่งกาย หมายถึง การแต่งกายของตัวละครที่มีลักษณะที่มีลักษณะดังนี้ คือ

5.3.1 การแต่งกายปกติ ชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วย กางเกงเอวรัดใส่เสื้อคอกลม ใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น (ผ้าถุง) หรือโจงกระเบน ใส่เสื้อหมากกะแหล่ง (คอกระเช้า) เสื้อคอกลมแขนยาว

5.3.2 การแต่งกายไปทำงานในไร่นา โดยชายและหญิงแต่งเหมือนชุดปกติแต่เพิ่มกุบ(หมวก) เพื่อกันแดดกันฝน

5.3.3 การแต่งกายในเทศกาลและพิธีกรรมต่างๆ ชายจะนุ่งผ้าโสร่งไหม หรือกางเกงขาก๊วย เสื้อคอกลมทอด้วยไหม(เสื้อไหม) ผ้าโสร่งไหมคาดเอว ใช้ผ้าเช็ดหน้ามัดศีรษะ หญิงจะใช้ ผ้าซิ่นไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด เสื้อแขนสั้น แขนกระบอก แขนสามส่วน ใช้เครื่องประดับตกแต่ง คอ หู เอว ข้อมือตามฐานะของแต่ละคน

5.3.4 ด้านบ้านและการดูแลบ้าน หมายถึง ภาพบ้านเรือนหรือโครงสร้างของบ้าน โดยรูปแบบของเรือนมีลักษณะเป็นเรือนใต้ถุนสูง หลังคาบ้านมักเป็นหลังคาจั่ว ช่วยในการ

ระบายอากาศ ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่พักผ่อนและประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น ทอผ้า หรือเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

5.3.5 ด้านยาและการใช้ยา หมายถึง การใช้ยาเพื่อรักษาโรคทั้งยาแผนปัจจุบันและยาสมุนไพร

5.3.6 ด้านการอบรมดูแลเด็ก หมายถึง การดูแลเด็กที่มีลักษณะดังนี้คือ การดูแลลูกในเรื่องอาหารการกิน การทำความสะอาดร่างกาย การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การป้องกันอุบัติเหตุ การกล่อมลูก การพาเด็กไปสถานที่ต่างๆ การแสดงความรัก ชมเชยและการทำโทษ การฝึกความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านจริยธรรม

5.3.7 ด้านการรู้จักประกอบอาชีพ หมายถึง แนวทางในการทำงานหรือการทำมาหากินเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้หรือค่าตอบแทน

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนที่จะนำเครื่องมือไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การวัดในเครื่องมือนี้ไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

การทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้ไปให้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์กิติมา สุรสนธิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนายอลงกรณ์ อรรคแก้ว นักศึกษาปริญญาเอก สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ท่าน เป็นผู้ประเมินและเสนอแนะก่อนที่จะนำมาปรับปรุงใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

การทดสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดผู้ร่วมลงรหัส 2 ท่าน คือ คุณมัสวิณี सा และนักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล และคุณนิโลบล ปางลิลาศ นักศึกษาปริญญาโทสาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ตรวจสอบเปรียบเทียบจำนวนคะแนนที่ได้ทั้งหมดกับผู้วิจัย ซึ่งเมื่อรวมผู้วิจัยด้วยแล้วจะมีผู้ทดสอบเครื่องมือทั้งหมด 3 ท่าน

2. สุ่มตัวอย่างการ์ตูน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เลือกสุ่มเล่มละ 2 ตอน ได้จำนวน

10 ตอน

3. ดำเนินการทดสอบเครื่องมือโดยที่ผู้ทดสอบแต่ละคนเป็นอิสระต่อกัน
4. นำคะแนนที่ได้จากผู้ทดสอบทั้ง 3 ท่าน มาแทนค่าในสูตรการทดสอบความเชื่อมั่น ซึ่งสูตรวิธี คซาชีวะ ได้อ้างมาจากสูตรของ Holsti ดังนี้ (สูตรวิธี คซาชีวะ, 2525, น. 53-54)

$$R = \frac{N(C_{1.2.3.4.....n})}{(C_1 + C_2 + C_3 + C_4 + + C_n)}$$

R = ความน่าเชื่อถือ

N = จำนวนลงรหัส

$(C_{1.2.3.4.....n})$ = จำนวนประเภทวัฒนธรรมที่ผู้ลงรหัสที่มีความเห็นตรงกัน

$(C_1 + C_2 + C_3 + C_4 + + C_n)$ = จำนวนการลงรหัสทั้งหมดที่ผู้ลงรหัสลงไว้

ทั้งนี้ ค่าที่คำนวณได้จากสูตรนี้ ควรเป็นข้อมูลที่มีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคำตอบของผู้ลงรหัส (Intercoder Reliability Co efficiency) ไม่ควรต่ำกว่า 0.75 ตามหลักการของ Goldsen and Kaplan จึงจำเป็นว่าเป็นเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน ได้ลงรหัส โดยใช้สูตรดังกล่าว เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น แต่ละประเภทวัฒนธรรม จากการแทนค่าดังนี้คือ

1. วัฒนธรรมประเภทศิลปะ

แทนค่าจากสูตร

$$R1 = \frac{3(216)}{216+218+222}$$

$$R1 = 0.98$$

2. วัฒนธรรมประเพณีมนุษยศาสตร์

$$R2 = \frac{3(2)}{2+4+4}$$

$$R2 = 0.54$$

3. วัฒนธรรมประเภทการช่างฝีมือ

$$R3 = \frac{3(85)}{85+94+100}$$

$$R3 = 0.91$$

4. วัฒนธรรมประเภทกีฬาและนันทนาการ

$$R3 = \frac{3(3)}{3+4+4}$$

$$R4 = 0.90$$

5. วัฒนธรรมประเภทคหกรรมศิลป์

$$R5 = \frac{3(344)}{344+359+406}$$

$$R5 = 0.93$$

$$Rรวม = \frac{0.98+0.54+0.91+0.93}{5}$$

$$Rรวม = 0.85$$

จากการคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแต่ละประเภทวัฒนธรรมได้ค่าเฉลี่ยรวมของความเชื่อมั่น 0.85 ดังนั้น แสดงว่าการลงรหัสครั้งนี้เหมาะสมสามารถเชื่อมั่นได้ว่ามีความถูกต้อง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประเภทเนื้อหาวัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรมอีสานในหนังสือการ์ตูนหนูหินอินเตอร์ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) และการแจกแจงเป็นตารางความถี่ (Frequency)

ส่วนที่ 2

การวิเคราะห์ตัวบท (textual Analysis) ของการ์ตูนเพื่อศึกษาการถ่ายทอดของวัฒนธรรมอีสานที่นำเสนอในหนังสือการ์ตูนหนูหินอินเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหาด้านการถ่ายทอดของวัฒนธรรมอีสานที่นำเสนอในหนังสือการ์ตูนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมอีสานโดยใช้แนวคิดของทฤษฎี

สัญญาวิทยาควบคู่กับแนวคิดทางด้านวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาจากตัวบท (text) โดยมีประเด็นหลักในการวิเคราะห์ประกอบด้วย สารของเนื้อหาที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสานในการ์ตูน ค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งเป็นผลรวมของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละคร สำคัญในเรื่อง ได้แก่ คุณมิลค์และหนูหิ้น นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความหมายโดยนัยที่แฝงเร้นอยู่ในองค์ประกอบของภาพการ์ตูน ได้แก่ ตัวละคร การแต่งกายและเครื่องประดับที่ใช้ รวมไปถึงฉากหรือสภาพแวดล้อมในการ์ตูน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดทำข้อคำถามเพื่อสัมภาษณ์ผู้เขียน คือ คุณผดุง ไกรศรี เกี่ยวกับแนวความคิดในการเขียนการ์ตูนเรื่องนี้และประเด็นที่สอดคล้องกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมอีสาน เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและใช้ประกอบในการวิเคราะห์ผู้รับสาร ในการวิจัยส่วนที่ 3

ส่วนที่ 3

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อวิเคราะห์การตีความ ของผู้รับสาร ระหว่างผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสาน กับผู้ที่ยอยู่นอกวัฒนธรรมอีสาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) ผู้วิจัยจะทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน สำหรับการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ศึกษาการถอดรหัส (Decoding และการตีความหมาย (Making sense) จากหนังสือการ์ตูนหนูหิ้นอินโนนินแห่งของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งมีคุณลักษณะดังนี้คือ

กลุ่มตัวอย่างที่หนึ่ง

- นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
- นักเรียนที่เคยอ่านหนังสือหนูหิ้นอินเตอร์
- เป็นคนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งถือเป็นเจ้าของวัฒนธรรม โดยมี

ความรู้และความเข้าใจวัฒนธรรมอีสานเป็นอย่างดี

กลุ่มตัวอย่างที่สอง

- นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
- นักเรียนที่เคยอ่านหนังสือหนังสือพิมพ์ออนไลน์
- เป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นคนในวัฒนธรรมหลัก

ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลจากประชากรทั้ง 2 กลุ่มมาศึกษาความแตกต่างในการตีความของผู้อ่านการ์ตูนที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสานกับผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสาน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสาน ได้แก่ การคัดเลือกอย่างมีเป้าหมาย (purposive sampling) คือ เลือกผู้รับสารโดยใช้เกณฑ์พื้นที่เป็นตัวกำหนด คือผู้รับสารที่เป็นคนภาคอีสานโดยกำเนิดและผู้รับสารที่เป็นกรุงเทพฯโดยกำเนิด จากการบอกต่อของกลุ่มตัวอย่าง (snowball technique) และการเลือกโดยบังเอิญ (accidental sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 8 คน ต้องเป็นผู้ที่เคยอ่านการ์ตูนหนังสือและศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์จากทฤษฎีวิวัฒนาการศึกษาเชิงวิพากษ์ (Critical Cultural Study) ซึ่งอาจารย์กาญจนา แก้วเทพ (2551, น. 154-155) ได้อธิบายรูปแบบในการพบกันระหว่าง 2 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมจากภายนอกและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการวิเคราะห์สื่อพื้นบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแนวคิดดังกล่าวเพื่อมาใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้ในมุมมองของการมองปฏิกิริยาที่พบกันระหว่างวัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมหลัก โดยการศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอของเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เน้นแนวความคิดของ 2 ตัวละครเอก คือ หนูหินและคุณมิลค์ในบทสนทนาทำเรื่องเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบในการตีความของผู้รับสาร ซึ่งทั้งนี้อาจจะไม่ครอบคลุมรูปแบบปฏิกิริยาของการพบกันทั้งหมด ประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. การปฏิเสธ (Rejection) หมายถึง การคงอยู่ของวัฒนธรรมตนเอง โดยไม่ยอมรับหรือปฏิเสธวัฒนธรรมหลักที่เข้ามา เช่น คำพูดปฏิเสธเมื่อมีการยื่นเสนอแนวคิดหรือการกระทำจากวัฒนธรรมหลัก

2. การต่อต้าน (Resistance) หมายถึง การไม่ลงตัวของยอมรับวัฒนธรรมหลักที่เข้ามา อาจเกิดการกระทบกระทั่ง ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น การเกิดถ้อยคำเสียดสีเมื่อมีใคร

พยายามชี้ให้เห็นว่าควรคิดเห็นหรือกระทำตามอย่างวัฒนธรรมหลักหรือชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของวัฒนธรรมตนเอง จนต้องการเกิดต่อต้าน

3. การประสาน (Hybridization) หมายถึง การประสานกันของวัฒนธรรมทั้งสอง ในลักษณะของการส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น การผสมผสานกันทางความคิดของทั้งสองวัฒนธรรม

4. การต่อรอง (Negotiation) หมายถึง การแลกเปลี่ยนของทั้ง 2 วัฒนธรรม ที่อีกวัฒนธรรมรู้สึกว่าเป็นการแลกเปลี่ยนที่ตกเป็นรอง เช่น คำพูดที่มีเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนต่อรองของการบรรจบกันทางวัฒนธรรม

5. การปรับสภาพ (Accommodation) หมายถึง การคัดเลือกวัฒนธรรมบางอย่างของตนออกไป เพื่อปรับตัวเองให้มีความเป็นสากลตามวัฒนธรรมหลัก เช่น คำพูดที่แสดงถึงการประนีประนอมทางความคิดเพื่อปรับให้วัฒนธรรมย่อยกลายเป็นวัฒนธรรมหลัก

6. การแทนที่ (Substitution) หมายถึง การที่วัฒนธรรมหลักเข้ามาเบียดแทรกวัฒนธรรมย่อย ทำให้วัฒนธรรมย่อยเกิดการกวาดทิ้งวัฒนธรรมตนเองที่เคยมีอยู่และเกิดการนำของใหม่เข้ามาแทนที่ เช่น การแสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่ยินยอมในการรับวัฒนธรรมหลักเข้ามาแทนที่โดยไม่หลงเหลือวัฒนธรรมของตนเอง

7. การครอบงำ (Domination) หมายถึง การขยายวัฒนธรรมหลักเพื่อการครอบครองพื้นที่ทางวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ ให้มีรูปแบบเป็นอย่างเดียวกันทั้งหมด เช่น การที่วัฒนธรรมย่อยค่อยๆ ถูกวัฒนธรรมหลักกลืนกินวัฒนธรรมของตนโดยไม่มีอำนาจใดๆ ในการต่อต้าน จนสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมตนเองในที่สุด

โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ดังกล่าวมาประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) และจากการสัมภาษณ์ของผู้แต่งถึงจุดมุ่งหมายในงานเขียน เพื่อนำมาวิเคราะห์การตีความของผู้รับสาร ระหว่างผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมอีสานกับผู้ที่ยอยู่นอกวัฒนธรรมอีสานในประเด็นซึ่งในการวิเคราะห์ดังกล่าว จะพิจารณาประเด็นหลักคือ จากเกณฑ์การถอดรหัส (Decoding) และการตีความหมาย (Making sense) ของผู้รับสารมีอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสมา (Preferred code) โดยหมายความว่า ผู้อ่านตีความและมีความเข้าใจความหมายได้ตรงตามที่ตั้งใจที่ผู้เขียนตั้งใจที่จะสื่อความหมายนั้น

2. การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่มีการต่อรองความหมายใหม่ที่แตกต่างไป จากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่ไม่ได้คัดค้านโดยตรง หรือเป็นการสร้างกฎเกณฑ์มาต่อรอง (Negotiated code) โดยหมายความว่า ผู้อ่านตีความหรือมีความเข้าใจที่แตกต่างไปจากสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อ

ความหมาย แต่ไม่ได้คัดค้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วยโดยตรง เพียงแต่มีการสร้างความหมายใหม่ของความเข้าใจนั้นๆ ขึ้นมาต่อรองจากความหมายเดิม

3. การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายที่ผู้ส่งสารใส่รหัสมา (Oppositional code) โดยหมายความว่า ผู้อ่านตีความและมีความเข้าใจความหมายขัดแย้งกับสิ่งที่ผู้เขียนตั้งใจที่จะสื่อความหมายนั้น